

www.veselasola.net

MISIJA ZNANJE

Pridruži se nam! Letos bomo na strogo zaupni (saj ne, no!) misiji znanje. Pustolovščina, v kateri bomo spodbujali odkrivanje novih stvari, ustvarjalnost, sodelovanje in kritično razmišljanje. Si za? Gremo!

Arhitekt z velikim A, mojster JOŽE PLEČNIK

KDO JE NAJVEČJI
SLOVENSKI PESNIK?
(NERČER)

KDO JE NAJVEČJI
SLOVENSKI PISATELJ?
(RAKAR)

KDO JE NAJVEČJI
SLOVENSKI MATEMATIK?
(AGUR)

Mož v črnem, ki je rad gradil in pešalil

Že veš, da letos praznujemo **150. obletnico** rojstva arhitekta Jožeta Plečnika? Morda pa veš, da se je rad oblačil v črno in da so njegovo oblačenje posnemali tudi njegovi študentje? Ker za arhitekta velja stereotip, da se radi oblačijo v črno, bomo ob tem zamahnili z roko: Itak, saj je bil arhitekt!

Kaj pa, če rečemo: Tromostovje, Tržnica, Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK), Križanke ali Žale? Vsaj eno ime ti zacinglja, kajne? Lani poleti je bila »Plečnikova Ljubljana« uvrščena na prestižni Unescov seznam kulturne dediščine. Spoznajmo velikega arhitekta, ki je tako uspešno ukrojlil njeno podobo.

Kaj sploh je in kaj počne arhitekt?

KDO PA JE NAJVEČJI
SLOVENSKI ARHITEKT?
(KARLOSLOHAR)

REŠI UČNO POT NA
VESELASOLA.NET!

ARHITEKT(URA)

Jože Plečnik in njegov pes Sivko, 1933

JOŽE PLEČNIK, arhitekt

1872: rojen v Ljubljani kot četrti otrok v mizarški družini Plečnik.

1878-1888: šolska leta v Ljubljani.

1888-1892: obrtna šola v Gradcu, tudi riše.

1892-1894: risar pohištva na Dunaju.

1894-1898: pod okriljem mentorja, arhitekta Otta Wagnerja, v šoli za arhitekturo na dunajski likovni akademiji.

1898-1911: diplomira, potuje, dela.

1911-1921: učitelj na umetno-obrtni šoli v Pragi.

1921: naseli se v pritlični trnovski hiši na Karunovi 4 v Ljubljani, kjer živi do smrti.

1921-1956: profesor na oddelku za arhitekturo na novoustanovljeni ljubljanski univerzi; ureja Ljubljano, vmes preuredi tudi praški grad z okolico.

1957: umre na svojem domu v Ljubljani.

Vsi mi nekje živimo. Stolpnice, hiše in bivalni prostori so si med seboj zelo različni. Nekateri so nam bolj všeč, drugi manj. Tisti, ki izdelata načrt, kako bo kakšna stavba narejena, je arhitekt.

7.-9. razred

Arhitektura je znanost in umetnost načrtovanja stavb in drugih objektov. Arhitekti izražajo svojo umetniško vizijo z velikostjo, obliko, barvo in slogom elementov stavbe oziroma tistega, kar načrtujejo. To so lahko hiše, nebotičniki, poslovna poslopja, tudi mostovi in čistilne naprave, pa pokopališča in včasih cela mesta.

Ljudje strašno radi določamo, še zlasti med osebnostmi iz preteklosti, kdo je največji, najpomembnejši in sploh naj v svojem delu. Tako nedvomno vemo, kdo je največji slovenski pisatelj, tudi dogovor o največjem slovenskem pesniku je zapisan v učbenikih. (Na uho ti povemo: tudi če meniš drugače, je jasno, kakšen odgovor se pričakuje pred tablo.) Kdo pa je največji arhitekt? Arhitekt je namreč tisti, ki soustvari življenje nekega doma, mesta, okolice.

Družina Plečnik, spredaj mati Helena in oče Andrej, zadaj otroci - Jože, Andrej, Janez in Marija, 1889

Hiša kot časovna kapsula

Vabljen in vabljen si na obisk v Plečnikovo hišo na Karunovi v Ljubljani.

Ta je točno taka, kot je bila, ko je v njej živel Plečnik. Premakneš se v čas, ko se je risalo s svinčniki in se jih šililo, da se jih je komaj še dalo držati. Postelja in miza sta ločeni le za par korakov, saj je bil zelo delaven in ustvarjalen človek. Rad je posedal ob peči in skiciral, svojim študentom pa vedno polagal na srce, naj ne mine dan brez črte, kar je pomenilo: vedno nosi s sabo tudi skicirko in svinčnik, saj naj bi bila dobra skica vredna več kot sto besed.

In nosil je očala, v hiši jih je menda kar 21! Obgrizena teniška žogica je bila igrača njegovega psa Sivka, znamenita črna halja pa eno od njegovih črnih oblačil.

Plečnik pred hišo v Trnovem leta 1926

Tako lahko tega pomembnega, a skromnega arhitekta vsaj nekoliko spoznaš skozi njegov dom – ker naši domovi povedo o nas več, kot si mislimo. Pa po svoje imaš kar srečo: v času, ko je bil Plečnik še živ, nisi tako zlepa prišel v hišo. Njegovi gostje so imeli vstop le v stekleno sprejemnico, naprej v hišo pa je spustil le družinske člane in najožje prijatelje. Tudi v malo sprejemnico je vabil le svoje najtesnejše prijatelje, med njimi je bil pisatelj in sosed Fran Saleški Finžgar, ki je napisal morda najpopularnejši slovenski zgodovinski roman *Pod svobodnim soncem*.

Ljubezen do rastlin

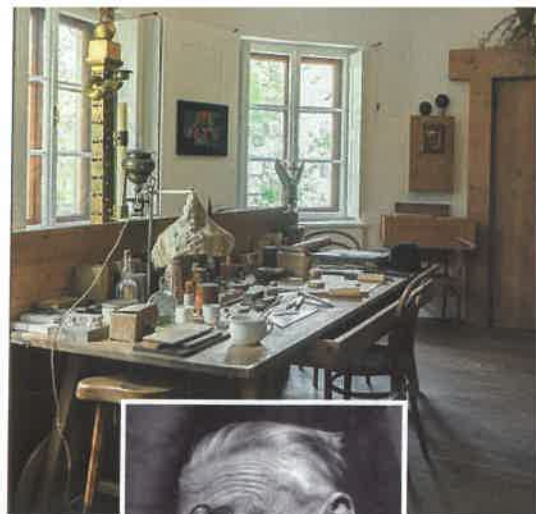
Plečnik naj bi, če mu kakšna stavba ni bila prav všeč, pred njo zasadil velika drevesa. Rad je imel rastline in je sam urejal svoj vrt.

»Kaj si morete misliti lepšega kot pogled na vrtove? Jaz sem bogat, jaz sem veleposestnik.«

To je Plečnik napisal v pismu prijateljici o pogledu na svoj vrt. Za tlakovanje svojega zimskega vrta je uporabljal ostanke z gradbišč. V zimskem vrtu je bila peč, da so lahko rastline prezimile. In izhod na neograjen vrt. Rekel je, da ograje med sosedi, ki se dobro razumejo, niso potrebne. Med

Plečnikov portret s slovenskega tolarjskega bankovca.

Plečnik je bil kratkoviden, in ker se dioptrija spreminja, ni nenavadno, da je za njim ostalo tudi veliko očal. Očala ščipalniki (taka, ki se pritrdijo na nos) so bila zanj nepogrešljiva.

Plečnik se je vedno oblačil v črno in imel na glavi klobuk. Njegovi študentje so ga (tudi) v tem posnemali.

Blizu mu je bilo recikliranje, kot radi danes rečemo. Ne le doma, tudi pri drugih gradnjah je uporabljal ostanke prejšnjih gradenj. Tako je recimo v gradnjo najpomembnejše knjižnice v državi, Narodne in univerzitetne knjižnice (krajše NUK), vpletel kamne iz izkopane gradbene jame, ki so bili še iz rimske Emone.

IMEL JE
KRALI
KI JE IMEL
MAJHNO
KRALJESTVO IN
PEČERO SINOV
HČERE NOBENE

Toda njegov največji dosežek ni njegova največja stavba, najvišji zvonik, najslikovitejša fasada ali njegovo zadnje delo. Njegova prednost je bila, da je imel odličen občutek, kako povezati različne stavbe, javne prostore in zelenje, da bodo delovali skladno, povezano, do človeka prijazno in lepo.

Plečnik je bil velik **arhitekt**, pa tudi **urbanist**. To je tisti, ki se ukvarja z načrtovanjem, urejanjem naselij. In ker mu je uspelo iz Ljubljane narediti prepoznavno prestolnico, pri čemer se je zgledoval tudi po antičnih Atenah, danes govorimo o Plečnikovi Ljubljani. In kako je sploh postal arhitekt?

Plečnik je projektiral Zacherlovo hišo na Dunaju (1905).

Popotovanje je veliko pripomoglo k njegovi razgledanosti in vplivalo na njegovo razmišljanje. Po vrnitvi je na Dunaju odprl svoj arhitekturni atelje. Oblikoval je pohištvo in projektiral nekaj vil.

Potem pa v Prago

Plečnika so na Dunaju predlagali za naslednika profesorja Otta Wagnerja, kar pa ni uspelo. Zato je leta 1911 sprejel povabilo, da postane profesor na umetno-obrtni šoli v Pragi na Češkem, kjer je živel med 1. svetovno vojno. Po koncu vojne je nastala država Češkoslovaška in sam predsednik ga je najel za prenovo Praškega gradu.

Iz Ljubljane na Dunaj ...

Šolanje mladega Plečnika najprej ni potekalo povsem gladko. Ko mu ni šlo na nižji gimnaziji, je postal vajenec v očetovi mizarski delavnici, potem se je v avstrijskem Gradcu izučil za umetnostnega mizarja in načrtovalca pohištva. Kljub pomanjkljivi osnovni izobrazbi je na Dunaju nadaljeval s študijem arhitekture. Profesor Otto Wagner je opazil njegovo nadarjenost in Plečnik je 1898 diplomiral kot eden njegovih najboljših študentov. S tem si je prislužil »rimsko štipendijo«, ki mu je omogočila nekajmesečno študijsko potovanje po Italiji, od Benetk do Rima, ter krajši obisk Pariza.

Študent Plečnik leta, 1898

7.-9. razred

Država Češkoslovaška je nastala oktobra 1918, ko je razglasila neodvisnost od Avstro-Ogrske. Med letoma 1939 in 1945 je država prenehala obstajati zaradi druge svetovne vojne, ko je Slovaška razglasila neodvisnost, nekatera ozemlja na vzhodu so postala del Madžarske, preostale češke dežele pa so morale sprejeti nemški protektorat. Po drugi svetovni vojni je bila ponovno vzpostavljena Češkoslovaška izpred leta 1938, ki je obstajala do leta 1992, ko se je razdelila na samostojni državi Češko in Slovaško. Glavno mesto Češkoslovaške je bila Praga.

Leta 1904, ko si je še želel postati profesor na Dunaju.

Tomáš Masaryk,
prvi predsednik
Češkoslovaške

Arhitekt se je spoprijateljil s predsednikovo hčerko Alice Masarykovo. Oba sta arhitekturo videla kot umetnost, ki povezuje človeka z bogom. Plečnik je ob prenovi spoštoval tako lokalno tradicijo kot zgodovino – izogibal se je »tujim« arhitekturnim elementom in vključeval simboliko, povezano z nastankom Prage.

Plečnik je imel s prenovo ogromno dela, saj je bilo treba poskrbeti za vse: od notranjosti do vrtov, od obnove novih spomenikov do ureditve arheoloških izkopavanj. S tem se je ukvarjal vse do leta 1934. Ker je hkrati s prenovo sprejel tudi mesto profesorja v Ljubljani, je pol leta, večinoma poleti, delal v Pragi, pol leta pa je živel in predaval v Ljubljani.

Prenova gradu v Pragi

Prvi predsednik in ustanovitelj novonastale države Češkoslovaške Tomáš G. Masaryk je Plečnika povabil, naj grad spremeni v urad in stanovanje predsednika države in njegove širše družine. To je bila pomembna naloga, poslopje je bilo zapuščeno in vrniti mu je bilo treba sijaj. Grad, ki je bil prej domovanje Habsburžanov, se bo iz sedeža monarhije spremenil v sedež ljudstva, ki mu vlada demokratično izvoljeni domači češki predsednik. V pismu je Masaryk slovenskemu arhitektu napisal: »Iz gradu in njegove okolice se da narediti nekaj znamenitega in ne vidim nikogar, razen Vas, ki bi lahko izpeljal to zgodovinsko nalogo.«

Predsednikova pisarna v praškem gradu leta 1928

Plečnikova dvorana okrog leta 1930

7.-9. razred

Veren, a kritičen do cerkve kot institucije

Plečnik je bil zelo veren. Verjel je, da svet vendar ni mogel nastati po naključju. Bil pa je tudi kritičen do cerkve in njenega ravnanja. Ko je potoval po Italiji, je domov pisal, kako bogata je cerkev v Italiji in kako zelo so se njeni predstavniki odtujili od ljudstva. Sam je bil prepričan, da je Kristus hodil med ljudmi in živel skromno, zato mu bogata cerkev, ki svoje vernike izkorišča, ni bila pri srcu. Zgrožen je pisal domov, da v neki cerkvi v Firencah niso imeli stolov; če si hotel sedeti, si moral za stol plačati. Nezaslišano, kajne? Pozneje je v svojo arhitekturo uvedel elemente, ki so duhovščino približali ljudem.

In nazaj v Ljubljano, gospod profesor

Oddelek za arhitekturo je začel delovati leta 1920 na Tehniški fakulteti v Ljubljani. Plečnik je prišel tja kot profesor in postal »duhovni oče« arhitekturne šole, kjer so se izobraževali prvi pri nas izšolani arhitekti. Pri poučevanju je uporabljal uveljavljene učne metode svojega dunajskega profesorja Otta Wagnerja. Šolo si je zamislil kot delavnice, skupnost profesorjev in študentov, ki skupaj izkušajo celoten proces načrtovalskega dela. Ta način poučevanja je bil podoben tudi starejšim arhitekturnim in celo obrtnim delavnicam. Sistem delavnic oz. seminarjev se je na ljubljanski arhitekturi ohranil do danes.

Klasicistično zgradbo ob Grabnu, kamor se je šola za arhitekturo preselila leta 1947, je skupaj s svojimi študenti načrtoval Plečnik.

Podeželsko mesto postane sodobna prestolnica

Plečniku je za urbanistično prenovu Ljubljane kot izhodišče služil načrt, ki ga je po potresu (1895) naredil arhitekt **Maks Fabiani**. V središču Ljubljane si je zamislil niz povezanih trgov, ki usmerjajo pogled proti gradu. Posvetil se je tudi osrednjemu sprehajališču v parku Tivoli, ki vodi od stopnišča grada Tivoli do podhoda pod železniško progo, s čimer je Plečnik povezal grad Tivoli s središčem Ljubljane.

Plečnik je bil pravi sprehajalec (in je zato rad nosil zelo trpežne čevlje). Zato je promenado, kakor rečemo prostoru, namenjenemu za sprehajanje, uredil kot

25 metrov široko peščno pot z robniki, ki jo je obdal z drevoredom. Del promenade je Jakopičevo sprehajališče, ki se uporablja tudi kot galerija pod milim nebom z zanimivimi razstavami.

Kongresni trg po končanih Plečnikovih posegih (leta 1941)

7.-9. razred

Maks Fabiani

Bil je arhitekt, sodelavec znamenitega dunajskega arhitekta Otta Wagnerja. Po velikem potresu v Ljubljani leta 1895 je izdelal načrte za obnovo Ljubljane. Avstro-ogrske oblasti so prenovno denarno podprle. Sicer se niso uresničili vsi načrti, ampak Ljubljana se je v 15 letih po potresu zelo spremenila in se razširila. Zgradili so Zmajski most, postavili spomenike (Prešernu, Trubarju in Vodniku), nastali so parki, zgradili so kanalizacijo ...

Je pa Maks Fabiani znan tudi zaradi (nedokazane) domneve, da naj bi v ateljeju na Dunaju odpustil samega poznejšega diktatorja Adolfa Hitlerja, ki naj bi pri njem delal kot risar, češ da ni dovolj dober.

Plečnikov stadion za Bežigradom, zgrajen 1925

Mesto, ki živi z reko

Plečnik je Ljubljani vrnil življenje ob vodi. Mesta so v preteklosti gradili ob rekah, saj je bila prav reka osnovna plovna pot. S prihodom železnice so reke postale manj pomembne in mesta so jim obrnila hrbet. Postale so greznice, smetišča, ves čas so grozile, da bodo prestopile bregove. Hiše so se nanje naslanjale s svojo zadnjo platjo, kjer so bili prostori, ki so jih »skrivali« pred drugimi: stranišča, kuhinje, sušilnice perila, shrambe. »Lepši« del hiše je v preteklosti vedno gledal na ulico.

Plečnik je s svojo ureditvijo nabrežij to logiko obrnil. Reko je začel obravnavati kot vodilni urbani motiv in razmišljati, kako bi jo povezal z mestom. Gerberjevo stopnišče je obrnil proti vodi, s Šušterskim mostom je postavil trg na vodi s pogledom na grajsko vzpetino, začel je urejati nabrežja, recimo Trnovski pristan, kjer vrbe žalujke ob sprehajalni poti spuščajo veje nad reko, obdano s kamnitimi terasami. In če greš danes po Ljubljani, lahko vidiš, da se vse dogaja ob vodi.

Gerberjevo stopnišče

Tržnica

Plečnikova tržnica, kamor se vsak dan, še zlasti pa ob sobotah, zgrinjajo Ljubljančani in turisti, je bila zgrajena med drugo svetovno vojno. Tržnica je zgrajena ob reki, kjer je bilo včasih srednjeveško obzidje. Na srednjeveške gradnje spominjajo tudi zavite stopnice, po katerih se v ribarnico spustimo skoraj do nivoja reke, kjer jo lahko opazujemo skozi okna. Tržnico zaznamujejo arkadni prostori (arkade so lok nad dvema stebroma), na njej se bohotijo razne trgovine z živili, stojnice s sadjem in zelenjavo. So čudovit primer Plečnikove arhitekture, ki je narejena za ljudi. Tu lahko opazuješ, kako se srečujejo meščani, kaj kupujejo, kako dišijo kruh in klobase ali pa ribe (smrdijo, uuh), ulovljene v Jadranskem morju. Tržnica je srce mesta, ki daje prestolnici poseben čar in utrip.

7.-9. razred

Genialne arhitekturne rešitve

Andrej Hrausky, avtor knjig o Plečniku in arhitekt, pravi, »da so bile Plečnikove arhitekturne rešitve genialne«. Navaja gradnjo cerkva, kjer se je večinoma spreminjal zgolj dekor, okrasni elementi, medtem ko je tloris cerkvenih stavb ostajal isti. Plečnik je to logiko obrnil na glavo: fasada bo navzven vedno ista, tlorisi pa bodo vsakič drugačni.

»Pri njem ni nikoli nič običajnega. Plečnikove Žale so tako park s poslovnimi kapelicami, četudi mu je bila naročena mrtvašnica, je bil odločen, da razstavišča za trupla že ne bo delal, in spet naredil nekaj po svoje. Tudi njegovi mostovi niso navadni mostovi: Šušterski most je trg na vodi, Tromostovje sestavljajo trije mostovi, Mesarski most, ki ni bil zgrajen, bi moral biti loggia* na vodi.«

**Stavba, zaprta na eni ali več straneh samo s stebri.*

Tako si je Plečnik zamislil Mesarski most.

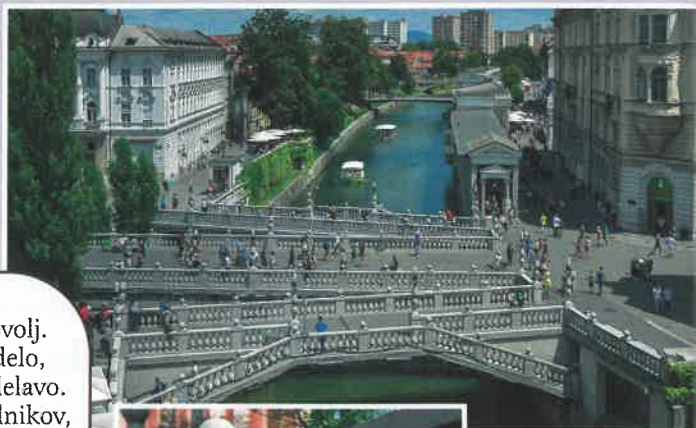
Plečnikova Ljubljana na seznam Unesca

Vpis na Unescov seznam svetovne kulturne dediščine je izjemno priznanje Plečnikovi Ljubljani, mestu, preoblikovanemu tako, da spoštuje staro (arhitekturne dosežke preteklih dob) in ga prepleta z novimi elementi, ki služijo človeku in so prijetni na oko (in večkrat tudi za podplate). To je Plečnikova vizija moderne in do človeka prijazne prestolnice.

Tromostovje = Plečnik + tradicija

Ljudem je bilo pri Plečniku všeč, da je ohranjal korenine in spoštoval pretekle dosežke. Ko je bilo treba v Ljubljani zgraditi večji most na Ljubljanici, je predlagal, da se ohrani stari Špitalski most, zraven pa dodata dva nova za pešce. Ni se strinjal s Fabianjevo idejo o podrtju starega mostu, češ da nima nobene umetniške vrednosti.

‘Kamen morda res nima nobene vrednosti, saj ga je dovolj. Zato pa je toliko bolj vredno delo, ki je bilo vloženo v njegovo obdelavo. Če ne bomo cenili naporov prednikov, potomci ne bodo cenili naših. (In ta rešitev je pol cenejša!)

Vsi trije mostovi imajo kamnito balustrado (ograjo iz stebričkov), na kateri so svetilke. Stopnišči stranskih mostov vodita na teraso ob Ljubljanici, kjer je dal Plečnik zasaditi topole.

Tromostovje, most v obliki pahljače, je križišče Plečnikove vodne osi in osi, ki povezuje Tivoli (in Rožnik) s starim mestnim jedrom in Ljubljanskim gradom.

7.-9. razred

Vizija mesta po vzoru starodavnih Aten

Plečnik je leta 1932 idejo prenove Ljubljane pojasnil v knjižici *Grad ljubljanski – slovenska Akropola*. »Ljubljana so nove Atene!« je rekel. V mesto je želel vnesti glavne značilnosti antičnih Aten. Tako lahko razumemo, da je grad **akropola** – najvišji utrjeni del mesta. Pokopališče Zale so **nekropola** – grobišče. Bežigradski stadion – **antični olimpijski stadion**, Kongresni trg je **agora** – glavni mestni trg, tržnica je **stoa** – odprta dvorana ali hodnik s stebri, NUK je podoba **antične knjižnice**, Tromostovje pa lahko razumemo izven antičnih okvirov kot beneške mostove.

7.-9. razred

Katedrala svobode oz. Plečnikov parlament iz leta 1947 je njegov neuresničeni načrt za slovenski parlament, ki naj bi stal v Tivoliju. Upodobljen je na kovancu za 10 centov.

NUK nikakor ne more biti zgolj skladišče za knjige!

Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK), zakladnica znanja

Plečnik je NUK razumel kot tempelj modrosti. Zanj je to simbol, zakladnica znanja našega človeka. Prav NUK velja za njegovo najpomembnejše delo v Sloveniji. Ima prepoznavno fasado iz opeke in obdelanih kamnov. Gradnja je trajala od leta 1936 do leta 1941 in se zaključila na predvečer okupacije Ljubljane.

Kljuki vhodnih vrat NUK-a krasita glavi konjičkov. Predstavljata Pegaza, mitološkega krilatega konja, ki obiskovalce simbolično pospremi v svet znanja. Ko vstopimo skozi mogočen vhodni portal, se odpre pogled na črno stopnišče, obdano s stebri iz marmorja. V 1. nadstropju je velika čitalnica z več kot 200 čitalniškimi mesti, ki je v višino odprta skozi štiri nadstropja, svetloba pa prihaja skozi steklene steni.

NUK je simbol, hiša znanja.

7.-9. razred

Plečnikova Ljubljana na Unescovem seznamu svetovne kulturne dediščine

Na seznamu so:

- vodna os mesta (nabrežja Ljubljanice z mostovi od Trnovskega pristanišča do Zapornic) in Trnovski most,
- kopenska os (Vegova ulica z Narodno in univerzitetno knjižnico, Kongresni trg s parkom Zvezda),
- ureditev arheološkega parka Rimski zid,
- kompleks mesta mrtvih – Plečnikove Žale, Vrt vseh svetih,
- cerkvi sv. Mihaela v Črni vasi in sv. Frančiška Asiškega v Šiški.

Na seznamu ni vseh Plečnikovih dosežkov, med drugim ni Bežigradskega stadiona, ki že nekaj časa neslavno propada. Stadion je bil zgrajen leta 1925 in spada med najstarejše slovenske objekte, namenjene športu. Zgrajen je v obliki podkve kot starodavni amfiteatri, ščiti ga opečni zid, tam so zelene tribune in glasbena paviljona. Zgodba s prenovo se zapleta že 15 let. Držimo pesti, da se kmalu reši in ohrani, kar je še od Plečnikove izgradnje ostalo.

Čevljarški most

Na mestu Plečnikovega Čevljarškega mostu (1931–1932) je nekoč stal lesen most, ki je v srednjem veku povezoval Mestni in Novi trg. Najprej so bili na njem mesarji, ki so tam rezali in prodajali meso, pa so jih v 17. stoletju preselili nižje ob reko (v bližino današnje tržnice). V 19. stoletju je most zgorel in postavili so novega, to je bil litoželezen most. Ker so čevljarji tam popravljali in prodajali čevlje, se imenuje tudi Šuštarški most (šuštar je pogovorna beseda za čevljarja).

Čevljarški most ima ograjo s stebrički in visokimi stebri s krogli na vrhu, osrednja nižja stebra sta nosilca za svetilke. Spodaj sta ob straneh venca v geometrijskem vzorcu.

Čevljarški ali Šuštarški most

Trnovski pristan

Na območju med izlivom Gradaščice v Ljubljano in Prulskim mostom so nekoč z ladij iztovarjali podpeški kamen za mestna gradbišča. Plečnik je ta del preoblikoval v obrečno sprehajalno pot.

Priljubljeno sprehajališče ob reki s širokimi kamnitimi stopnicami v senci vrb

Križanke

Opušeni samostan viteškega reda križnikov (iz 13. stol.) je Plečnik v petdesetih letih preuredil v eno najlepših kulturnih prizorišč v mestu. V enem delu prenovljenega samostana danes domuje Srednja šola za oblikovanje in fotografijo, drugi del je namenjen kulturnim prireditvam Festivala Ljubljana. Križanke so Plečnikovo zadnje večje delo, ob izvedbi je bil star 80 let.

Ob vstopu na arkažno dvorišče Križank nas pozdravi napis: »Minljiv si, le tvoja dela so tvoj spomin.«

Cerkev na Barju

Ena Plečnikovih najizvirnejših stavb je Cerkev sv. Mihaela v Črni vasi (1937–1940). Zaradi močvirnega terena stoji na pilotih. Ker denarja za razkošno gradnjo ni bilo, so gradili iz cenejših materialov: nosilni stebri so narejeni kar iz betonskih kanalizacijskih cevi. Notranjost je izdelana iz lesa, ki so ga darovali okoliški kmetje.

To je bil projekt Plečnikove družine, gradnjo cerkve je plačal tamkajšnji duhovnik in Plečnikov nečak K. Matkovič.

Različna nadstropja in pročelja najožje ljubljanske hiše

Peglezen

Stavba nenavadne oblike je bila porušena v potresu 1895. Imenovala se je Peglezen (likalnik). Ime je obdržala tudi po Plečnikovi prenovi (1933–1934).

Stebriščni portal predstavlja vstop v svet mrtvih (Žale).

Žale – Plečnikov »Vrt vseh svetih«

Osrednje ljubljansko pokopališče je nastalo, ker so želeli mestno pokopališče preseliti na večji prostor zaradi širitve mesta. Plečnik je zasnoval izvirni kompleks mrliških vežic Žale. Te so skupek vseh mogočih stavbnih oblik zahodnoevropske civilizacije: vhodne propileje (s stebri oblikovan dostop) so vstop v svet mrtvih, kapelice imajo različne elemente antičnega templja, rimskega kopališča ali tumulusa (etruske gomile iz kamenja), pa tudi povsem domišljjske. S tem je poudaril idejo verske enakopravnosti.

Dostop do zapornice zapirajo vrata v mogočnih portalih.

Zaprtnica na Ljubljani

Vodna zapornica pri Cukrarni* je namenjena uravnavanju gladine vode v središču mesta. Zgrajena je tako, da ni videti mehaničnih sklopov za njeno dviganje in spuščanje. Na obeh bregovih in v sredini reke stojijo kamniti stolpi, podobni egipčanskim. Na eni strani jih krasijo dorski stebri s posodami etruskega videza z izklesanimi zmajevimi glavami, na drugi strani so jonski stebri s stiliziranimi človeškimi glavami, ki nosijo brv čez reko.

* Nekdaj tovarna sladkorja (od tod ime), zdaj kulturna ustanova.

Znaš?

1. V katerem mestu je Plečnik študiral za arhitekta?

- V Ljubljani.
- V Parizu.
- Na Dunaju.

2. Katero pokrivalo je nosil Plečnik? Nariši ga.

3. Prečrtaj vsiljivca!

NUK
Ljubljanski nebotičnik
Tromostovje

4. Na seznamu katere organizacije so Plečnikove stvaritve?

- ULTRAFAJN
- UNICEF
- UNESCO

7.-9. razred

5. Kdo mu je zaupal prenovno praškega gradu?

- Predsednik Slovenije.
- Predsednik Češke.
- Predsednik Češkoslovaške.

6. Kako se imenuje stavba v Ljubljani, ki je podobna likalniku? Odgovor vpiši na črto.

7. Obkroži obliko, ki najbolj spominja na Plečnikov načrt parlamenta.

8. Prečrtaj vsiljivca!

Žale
Bežigranski stadion
Cerkev sv. Mihaela
v Črni vasi

OBIŠČI
VESELASOLA.NET
IN REŠI UČNO POT.
ČAKAJO TE LEPE NAGRADE.

Šolsko
tekmovanje bo
8. 3. 2023,
državno pa
12. 4. 2023.

Če obiskuješ 4.-6. razred, reši samo del, ki ni označen z znakom 7.-9. razred. Starejši pa rešite celoten preizkus in ga pošljite na naslov:

Vesela šola, Mladinska knjiga Založba, Slovenska 29,
1000 Ljubljana, s pripisom **Septembrska VŠ.**

Ne pozabi pripisati svojih podatkov (ime in priimek, naslov). Podatke naj podpiše eden od staršev oziroma skrbnikov, ki s podpisom dovoljuje, da jih posreduješ in sodeluješ v nagradni igri. Med prispelimi pravilnimi odgovori bomo **7. oktobra 2022** izžrebali nekaj srečnežev, ki jih čakajo nagrade. Imena nagradencev bodo v tednu dni po žrebanju objavljena na www.veselasola.net, kjer so objavljena tudi pravila nagradnih iger.

Ime in priimek veselošolke, veselošolca:

Naslov: _____

Podpis starša: _____

Razred: 4.-6. 7.-9. Obkroži

Soustvarjalci teme o Plečniku:

besedilo uredništvo Vesele šole, angleški in nemški del Pionirski dom, ilustracija Matej de Cecco, oblikovanje Simon Kajtna, jezikovni pregled Vera Jakopič, urednica Sabina Tamše Kozovinc. Slikovno gradivo: MGML, Shutterstock.

Pri izpeljavi celotne zasnove letošnje Vesele šole nam pomagata:

Telekom Slovenije in Zavarovalnica Triglav.

Vesela šola je priloga mesečne revije Pil; letnik 53, št. 1 (september 2022)